

СОЦІАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ ТА ПОВСЯКДЕННІСТЬ ТРАДИЦІЇ І НОВАЦІЇ ЗАПОРІЗЬКОЇ ФІЛОСОФСЬКОЇ ШКОЛИ

Слово – величний владики: на вид мале й
непомітне, а творить чудесні справи
(Горгій)

Даремна праця, коли туман густий.
Розвіється – ставайте до роботи. Не
просто лупайте камінь, подивіться, куди
вам стрілка компаса укаже
(Олег Гринів)

Філософія як культура мислення, як базовий принцип існування людини і суспільства залишається невід'ємною частиною нашого життя, яким би воно не було. Економічні і політичні кризи, виклики, спричинені пандемією, будь-які трансформаційні зміни на рівні людини та суспільства загалом ще більше загострюють необхідність та значення філософії на рівні держави. Тому, не зважаючи на розхожу думку певних кіл про другорядність соціо-гуманітарного знання у економічно та політично важкі для країни часи, українська еліта продовжує розвивати культуру мислення, поширювати філософські знання в першу чергу на рівні вищої освіти, зберігати та примножувати філософію як один із скарбів українського суспільства.

Філософія, предмет якої обмежується граничними підставами людського буття, спроможна розглянути будь-які питання, але логічно, що в інтелектуальному осередку формується певна філософська школа. Незважаючи на те, що в глобалізованому світі, де можна з легкістю ознайомитись з думками філософів та філософськими течіями різних країн світу, безпосереднє спілкування, можливість зустрітись та обмінятися ідеями та, безумовно, підготовка наступних поколінь філософів через наставництво та консультування під час роботи над дисертаційними темами з філософії формує систему, яку не можна недооцінювати. Філософська школа структурує та систематизує знання, визначає пріоритетність проблематики та методологій її вирішення. Філософська школа формується через систему спадкоємності ідей та систем, їх передачі від вчителів до учнів, при цьому ця передача відбувається як на рівні світорозуміння так і на рівні світовідчуття, коли стиль мислення, підходи до вивчення передаються ще й на підсвідомому рівні.

У сучасних реаліях демократичного світу школи ніколи не виникають за чиймось розпорядженням, навряд чи можуть бути запланованими проєктами, скоріше – це самоорганізуючі складні системи, які виникають при умові існування певних умов середовища та зовнішніх викликів щодо цього середовища. Так виникала і Запорізька філософська школа, яка є доволі різноманітною і має свою амплітуду напрямів досліджень, але може охарактеризуватися спадкоємністю філософських поколінь, що їх вже кілька виплекано на запорізькій землі. Це не може не викликати захоплення, адже

завдяки такій спадкоємності підвищується не тільки сама культура мислення, методологія філософського пізнання. На високому рівні підтримуються і моральні принципи наукового товариства, що в наші цинічні часи суспільства споживання, часи нарцисів, які реагують тільки на зваблення та розвагу, завжди залишатиметься особливо цінним для суспільства.

Можна сказати, що філософські, суспільствознавчі, культурологічні та політологічні традиції у Запоріжжі почали своє становлення з 30-х років ХХ сторіччя в рамках розвитку Запорізького педагогічного інституту, але сама Запорізька філософська школа, якою вона є тепер, почала активно розвиватися саме із здобуттям Україною незалежності від початку 90-х років. Сьогодні Запорізьку філософську школу представляють більше півсотні філософів та соціологів – докторів та кандидатів наук. Крім самого Запоріжжя, представники школи працюють у багатьох ВНЗ України.

Перерахувати відомі імена запорізьких філософів доволі важко та й не надто коректно з нашого боку. Але можемо відзначити одну важливу тенденцію: мабуть, немає хоча б якоїсь філософської проблеми з приводу якої не говорили та не писали б у Запоріжжі. Все ж таки запорізькі філософи давно мають осібну стилістико-методологічну своєрідність. Давно мовлять про Запорізьку філософську школу, та пов'язують її заснування з різними особистостями.

Одним із фундаторів Запорізької школи філософії можна назвати професора Воловика В.І. який працював у Запорізькому державному університеті з 1987 року, де в різні часи завідував кафедрами філософії; філософії та соціології; теорії і практики управління, яка згодом була перейменована на кафедру соціальної філософії та управління, обіймав посаду проректора з наукової роботи. Професор Воловик В.І. упродовж багатьох років виконував обов'язки заступника голови спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій зі спеціальності «Соціальна філософія та філософія історії» у Запорізькому національному університеті та члена спеціалізованої вченої ради із захисту докторських дисертацій зі спеціальності «Соціальна філософія та філософія історії» у Дніпропетровському національному університеті. Крім того, він довгий час був головним редактором періодичного видання «Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини» (Запорізький національний університет).

Сфера інтересів Віталія Івановича була доволі різноплановою, але все ж таки сконцентрованою на соціально-філософській проблематиці: розробка концептуальних засад філософії історії, філософії педагогіки, філософії політичної свідомості, філософії релігійної свідомості та філософії українського суспільства. Під його впливом та патронатом сформувалася плеяда філософів, які вже самі підготували багатьох молодих спеціалістів та досягли успіху визнаного на міжнародному рівні. Серед них професор Лепський М.А., який протягом довгого часу продуктивно працює над проблематикою теорії соціальної перспективи, стратегічного прогнозування політичних ситуацій та процесів, розроблення якісних методів соціального прогнозування, а сьогодні є

головою спеціалізованих вчених рад з захисту кандидатських та докторських дисертацій зі спеціальності «соціальна філософія та філософія історії».

В рамках фундаторів Запорізької школи варто пригадати професора Жадька В. А., який протягом часів незалежної України також підготував когорту молодих спеціалістів у сфері соціальної філософії. Віталій Андрійович є автором багатьох праць, присвячених соціально-філософській проблематиці, – це і про соціально-духовні виміри світоглядної свідомості, і про морально-етичну свідомість, і про ментальні засади українського народу.

Важливо пригадати і професора Воронкову В.Г., яка також активно впливає на формування Запорізької філософської школи. Сфера соціально-філософських дискурсів, які досліджує Валентина Григорівна, доволі різнобічна, але завжди вкрай актуальна щодо сучасних викликів: філософія гуманістичного менеджменту, культура інформаційного суспільства, філософія глобалізації, проблематика smart-суспільства та smart-технологій.

За останні п'ять років в рамках Запорізької філософської школи почав активно формуватися новий напрям соціально-філософських інтересів, який народився з життєвої потреби відповідати сучасним вимогам медичної науки – філософія медицини та соціально-філософська проблематика медицини. Освоєння цієї проблематики відбувається під керівництвом професорки Утюж І.Г. викладачами кафедри суспільних дисциплін Запорізького державного медичного університету. За короткий час розроблено сучасну актуальну програму підготовки докторів філософії з медицини та фармації, розроблено ряд елективних курсів, які поєднують актуальні питання медицини та фармації з соціально-філософською проблематикою: «Філософія медицини», «Деонтологія в медицині», «Етичні проблеми медицини», «Теорія пізнання та медицина», «Соціологія та медична соціологія», «Логіка. Формальна логіка», «Філософія науки», «Етика та естетика», «Основи біоетики та біобезпеки», «Історія медицини». Розвиток нового напрямку соціально-філософського знання на базі вищої медичної освіти не є відривом від найкращих традицій Запорізької філософської школи, а скоріше це трансформація та відкриття нових горизонтів можливостей для чудових традицій запорізьких філософів. Свідченням того, що в Запорізькому державному медичному університеті продовжують розвивати традиції Запорізької філософської школи, є і декілька міжуніверситетських науково-методологічних семінарів та конференцій, які проведено спільно викладачами ЗНУ та ЗДМУ за останні п'ять років. Навіть «Фестиваль філософії», що кожної осені проводиться на базі ЗНУ та в якому студенти ЗДМУ беруть вже декілька років поспіль призові місця, говорить про те, що і серед людей з вищою медичною освітою готується нове покоління філософів.

Особливо актуальною проблематика взаємозв'язку соціально-філософського та медичного дискурсів постає нині, в умовах пандемій, яка призвела до іноді неочікуваних змін і трансформацій в українському суспільстві та вимагає знайти відповіді на величезну кількість нових викликів.

Можемо із впевненістю твердити, що Запорізька філософська школа представляє собою систему значного потенціалу, що вже має певні традиції і

може пишатися спадкоємністю поколінь вчених, водночас є молодою, актуальною, відкритою до нового. Гуманізм та людиноцентризм є першими властивостями Запорізької школи філософії. В центрі уваги дослідників опиняються перш за все проблеми людини, проблеми соціальної сфери людського буття, які ніколи не втратять актуальності, а результати досліджень запорізьких філософів складатимуть вагомий внесок в загальноукраїнський філософський фонд ідей, допомагатимуть протистояти багаточисельним кризам сучасного світу як відповідь на виклики реальності сучасного і майбутнього.